

Nr 19.

Ankom till riksdagens kansli den 28 april 1932 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 19, i anledning av väckta motioner, I: 62 och II: 99, angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 62, har herr *Möller m. fl.* föreslagit, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast föranstalta om utredning angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, till vilka ifrågavarande utredning kan föranleda.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

*Motionen
I: 62.*

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande över motionen av *skolöverstyrelsen, socialstyrelsen och lantbruksstyrelsen*. Därjämte har tillfälle till avgivande av yttrande beretts *Sveriges husmodersföreningars riksförbund* och *Stockholms hembiträdesförenings styrelse*. Yttrandena hava såsom bilagor fogats till detta utlåtande.

Yttranden.

Utskottet vill till en början erinra om att den i föreliggande motion väckta frågan var föremål för utskottets prövning vid 1931 års riksdag. I en inom första kammaren väckt och till utskottet hänvisad motion, nr 199, hade föreslagits utredning angående arbetsförhållandena inom det husliga arbetet, avseende antalet sysselsatta, deras ålder och utbildning, arbetstidens längd per vecka, fritids- och semesterförhållanden, bostads- och löneförhållanden m. m. På anförda skäl (utlåtande 1931: 9) avstyrkte utskottet motionen, men yttrade angående nu förevarande fråga om utbildningen inom det husliga arbetet följande. »När motionärerna emellertid framhålla önskvärdheten av bättre möjligheter för utbildning inom det husliga arbetet, så vill utskottet härtill ge sin fulla anslutning. Denna ökade utbildning skulle säkerligen i betydande grad motverka de av motionärerna berörda svårigheterna. Möjligheterna till bättre utbildning hava dock på senaste tid väsentligt förbättrats. Så t. ex. anställa skoldistrikten i allt större utsträckning skolkökslärarinnor för att i samband med fortsättningsskoleundervisningen meddela undervisning i huslig ekonomi åt flickorna. Husmodersskolor upprättas och mindre

*Föregående
behandling
av frågan.*

kurser anordnas med hjälp av statsmedel. Stipendier hava anslagits för att mindre bemedlade elever skola sättas i tillfälle att bevista dessa. Det synes utskottet, som om ett vidgande av statens understödjande verksamhet på detta område kunde anses väl motiverat. Men detta och de andra åtgärder, som kunna ifrågakomma, böra kunna prövas särskilt för sig utan att sammankopplas med frågan om lagstadgad reglering av arbetsförhållanden m. m.»

Liknande synpunkter framfördes av andra kammarens fjärde tillfälliga utskott i dess utlåtande, nr 2, över den likalydande motionen II: 333.

Med utgångspunkt från dessa uttalanden har i den föreliggande motionen upptagits till behandling endast frågan om förbättrade möjligheter till utbildning i husligt arbete.

*Likalydande
motion i
andra kam-
maren, II: 99,
och dess
behandling.*

En med förevarande motion likalydande motion har under nr 99 väckts i andra kammaren. Över denna motion har andra kammarens fjärde tillfälliga utskott i sitt utlåtande nr 6 anfört följande.

»Vid bedömandet av denna fråga torde till en början böra framhållas, att motionärerna underskattat de möjligheter till yrkesutbildning i husligt arbete, som redan förefinnas, och de åtgärder, som från det allmännas sida vidtagits på ifrågavarande område. Genom 1918 års lag om de praktiska ungdomsskolorna har husligt arbete erkänts som ett yrke, jämställt med yrken tillhörande hantverkets, industriens och handelsn områden och i likhet med dessa yrken krävande yrkesmässig utbildning av sina utövere. I det system av skolor för yrkesundervisning, som lagen förutsatte skulle komma till stånd, ingingo också olika slag av skolor för yrkesutbildning i husligt arbete. Dylik utbildning meddelas vidare vid ett antal yrkesbestämda högre folkskolor med husligt arbete som yrkesämne, varjämte goda möjligheter till yrkesutbildning på hushållsområdet erbjudas vid ett stort antal statsunderstödda, enskilda skolor. Slutligen lämpa sig de statsunderstödda lant-hushållsskolorna väl för utbildning även av hembiträden eller för beredande av möjlighet för annat förvärvsarbete på det område, varom här är fråga. Såsom lantbruksstyrelsen meddelat, hava också vissa av dessa sistnämnda skolor i jämförelsevis stor utsträckning utnyttjats för utbildning av hembiträden och dylika.

Möjligheter till anordnande med statens stöd av undervisning i husligt arbete föreligga sålunda i rätt stor omfattning. Såsom socialstyrelsen framhållit, hava emellertid dessa möjligheter hittills icke blivit utnyttjade, vare sig från kommunernas eller enskildas sida, i så stor utsträckning, som skulle vara önskligt. Med hänsyn till den ur flera synpunkter utomordentligt stora och allmänt erkända vikten av yrkesskicklighet på det husliga arbetets område anser därför utskottet, att till utredning och övervägande bör upptagas frågan, vad som från det allmännas sida lämpligen kan och bör åtgöras i syfte att främja dylik yrkesskicklighet.

En bidragande orsak till det mindre tillfredsställande utnyttjandet av de möjligheter till utbildning i husligt arbete, som stå till buds, torde ligga däri, att dessa möjligheter äro alltför litet kända. Om obekantskap med förhållandena vittna bland annat de i ärendet avgivna yttrandena av Sveriges husmodersföreningars riksförbund och styrelsen för Stockholms hembiträdesförening. Vid den av utskottet förordade utredningen synes därför böra särskilt beaktas frågan om spridande av upplysning på hithörande område.

Att kännedom om och utnyttjandet av de förefintliga möjligheterna visat sig vara jämförelsevis ringa torde emellertid i rätt väsentlig mån kunna hänföras till det förhållande, att den ifrågavarande utbildningen, som den för närvarande är ordnad, är splittrad på en mångfald olika skolformer. En av utredningens uppgifter torde därför böra vara att undersöka, i vad mån en koncentrerings och rationalisering på det område, varom här är fråga, skulle kunna genomföras.

Jämväl synes böra beaktas frågan om ekonomiskt stöd åt obemedlade och mindre bemedlade personer, som önska genomgå utbildningskurser i husligt arbete. Som bekant utgå redan nu av statsmedel stipendier för sådant ändamål. Såväl behovet av dylika stipendier som de principer, efter vilka de skola utdelas för att bäst främja det avsedda syftet, torde även böra prövas i detta sammanhang, i den mån en dylik prövning icke sker genom den utredning, som av ungdomsarbetslöshetssakkunniga verkställes rörande yrkesutbildning och arbetsförmedling för ungdom m. m.

Utskottet vill till sist framhålla, att den av utskottet förordade utredningen torde kunna utföras utan större kostnader, eventuellt inom ämbetsverken, och med utnyttjande av den sakkunskap, som kan hava samlats inom redan pågående utredningar.

Under återopande av det anförda får utskottet hemställa, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast föranstalta om utredning angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, till vilka ifrågavarande utredning kan föranleda.»

Utskottets hemställan blev av andra kammaren bifallen, och första kammaren, som delgivits andra kammarens beslut, har hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, som härigenom kommit att få behandla dels motion I: 62, dels ock andra kammarens i anledning av motion II: 99 fattade beslut.

Andra kammarens beslut rörande motion II: 99.

I anledning härav får utskottet anföras.

Utskottet instämmer med andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts ovan återgivna utlåtande men vill därutöver framhålla följande.

Utskottet.

Då utskottet ansluter sig till tanken på ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete genom statliga och kommunala ut-

bildningsanstalter, har utskottet icke förbisett värdet och betydelsen av den utbildning, som under erfarna husmödrars ledning ges åt kvinnlig ungdom i hemmen. Utskottet är nämligen av den uppfattningen, att den utbildning, som under en kunnig, erfaren och i övrigt för uppgiften lämplig husmoders ledning erhålles vid utförandet av de dagliga sysslorna i ett hem, för elevens utdanning till verklig duglighet i det husliga arbetet i vissa avseenden är av lika stort värde som den, vilken bibringas eleverna i en skolkurs, där arbetet utföres under omständigheter, vilka mer eller mindre avvika från ett vanligt hems förhållanden. Vid den utredning om utbildningsmöjligheterna i husligt arbete, som utskottet förordar och som av andra kammaren beslutats, bör därför jämväl undersökas, huruvida icke den form av utbildning i det husliga arbetet, varom här talats, också vore värd att erkännas och understödjas från det allmännas sida. För att denna form av utbildning må komma till allmänare användning vill utskottet ifrågasätta, huruvida man icke genom lämpligt ekonomiskt understöd borde försäkra sig om medverkan från husmödrar, som vunnit allmänt erkännande för duglighet och lämplighet att handleda kvinnlig ungdom i hushållsgöromål, därhän, att de funnes villiga att för utbildning mottaga unga kvinnor även utöver vad som behöves för det egna hemmets skötande och att dessa husmödrar genom lämplig myndighet erhöile rätt att utfärda betyg över den meddelade utbildningens omfattning och resultat, vilka betyg i värde skulle vara jämförliga med vitsord från offentliga kurser på det lägre undervisningsstadiet inom det husliga arbetets område, varjämte utskottet slutligen ifrågasätter, att husmödrar, som på detta område utfört en förtjänstfull och gäfnelig gärning, på något sätt skulle kunna erhålla offentligt erkännande härför.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att första kammaren, med biträdande av andra kammarens beslut i ärendet, måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast föranstalta om utredning angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, till vilka ifrågavarande utredning kan föranleda.

Stockholm den 21 april 1932.

Å utskottets vägnar:

A. J. GRANSTRÖM.

Närvarande vid beslutets fattande: herrar *Granström, Larsén, Valfrid Eriksson, Forslund* *), *Berling, Bengtsson, Anton Pettersson* och *Nordborg*.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Till Första kammarens andra tillfälliga utskott.

I anledning av härmed återgående remiss får skolöverstyrelsen anföra följande.

Överstyrelsen har ansett sig till en början böra redogöra för de möjligheter till yrkesutbildning i husligt arbete, vilka redan nu förefinnas vid under överstyrelsens inseende stående läroanstalter, och har för detta ändamål infordrat vissa uppgifter från de statsunderstödda kommunala och enskilda skolorna för yrkesundervisning i husligt arbete ävensom från de större yrkesbestämda högre folkskolorna med husligt arbete, vilka uppgifter här bifogas.

Innan överstyrelsen övergår till en granskning av detta material, vill överstyrelsen erinra därom, att genom 1918 års lag om de praktiska ungdomsskolorna husligt arbete uttryckligen erkänts som ett yrke, jämställt med yrken tillhörande hantverkets, industriens och handelns områden och i likhet med dessa yrken krävande yrkesmässig utbildning av sina utöfvere. I det system av skolor för yrkesundervisning, som lagen förutsatte skulle komma till stånd, ingingo också olika slag av skolor för yrkesutbildning i husligt arbete. Den skolform, som den kommunala yrkesskolstadgan upptog, och ännu upptager, som grundform för undervisningen, den s. k. lärlingskolan, avsedd att ge en kompletterande yrkesutbildning åt i de olika yrkena anställd ungdom, visade sig emellertid snart nog föga motsvara sitt syfte, då det gällde yrkesutbildning för hembiträden. Endast jämförelsevis få av denna kategori yrkesarbetare — över huvud av de i förvärvsarbete sysselsatta — ha kunnat delta i den i lärlingsskolorna för husligt arbete lämnade undervisningen, vilken i regel omfattar minst 8 timmar i veckan och därjämte är utsträckt över 2 arbetsår. Lärlingskolan för husligt arbete har därför också på flera orter omlagts till en s. k. lärlingskurs, med samma totala antal undervisningstimmar som lärlingskolan, men koncentrerad på ett arbetsår, med 16—20 timmar i veckan. I några kommuner har man även anordnat lärlingskurser på en termin, å 16—18 veckor, med cirka 40 timmar i veckan.

Vid sidan av de kommunala skolorna, och delvis långt tidigare än dessa, har emellertid ett stort antal enskilda skolor, numera statsunderstödda även de, erbjudit goda möjligheter till yrkesutbildning på hushållsområdet. Som av bilagda tablå (sid. 1 och 2) framgår, äro kurserna vid dessa skolor av växlande längd, från 5—6 upp till 8—11 månader, någon gång 1 $\frac{1}{2}$ —2 arbetsår. Den dagliga arbetstiden utgör i regel 6—7 timmar.

Slutligen meddelas här ifrågavarande yrkesutbildning även vid ett antal yrkesbestämda högre folkskolor, med husligt arbete som s. k. yrkesämne och med en sammanlagd undervisningstid för detta ämne ungefärligen motsvarande husmodersskolornas, men fördelad på 2 till 3 år.

Ehuru ej sorterande under skolöverstyrelsen, utan under lantbruksstyrel-

sen, torde i detta sammanhang även lanthushållsskolorna böra nämnas, vilka i fråga om yrkesutbildning i husligt arbete fylla samma uppgift för landsbygdens kvinnliga ungdom som husmoders- och hushållsskolorna för städernas och industrisamhällenas.

De av överstyrelsen infordrade uppgifterna avse att visa hur många av de under åren 1929—1931 från förenämnda under överstyrelsens inseeende stående skolor avgångna elever, som tagit anställning i yrkesmässigt förvärvsarbete på hushållsområdet, till exempel som hembiträden, som barnsköterskor, som kokerskor eller hushållerskor å större anstalter m. m.

Av tablån över det sålunda insamlade materialet framgår, att såväl det totala antalet med avgångsbetyg utgångna elever som antalet sedermera i husligt förvärvsarbete anställda är avsevärt större — sistnämnda antal även relativt — vid de enskilda skolorna för yrkesundervisning än vid de kommunala lärlingsskolorna och ettåriga lärlingskurserna. De koncentrerade terminskurserna i husligt arbete vid vissa kommunala skolor (se tablån sid. 3) visa som synes i dessa avseenden större överensstämmelse med de enskilda skolorna.

Av de yrkesbestämda högre folkskolorna med husligt arbete är det blott några få, som synas äga större betydelse för hembiträdesutbildningen, bland dem i första rummet skolorna i Göteborg, Norrköping och Malmö.

Redan en jämförelse mellan uppgifterna från de olika skolorna i här förevarande avseende visar sålunda otvetydigt, att kurser med en mer koncentrerad undervisning lämpa sig bättre som förberedelse för hembiträdesyrket än de över längre tid utbredda kurserna, med lägre antal veckotimmar. Det ligger ock i sakens natur, att så skall vara förhållandet. Bland annat gör tidsvinsten i förra fallet utbildningen i realiteten billigare, även om undervisningsavgiften skulle ställa sig något högre. Men därjämte tillkommer här en sak av största betydelse för själva utbildningen, nämligen den ökade möjligheten vid en kurs med sammanhängande undervisningstid och högre veckotimantal att åstadkomma en mot yrkeslivets krav bättre svarande träning av eleverna i de mångskiftande arbeten, som skola utföras i ett hem.

Vad överstyrelsen här senast framhållit har ock av motionärerna ansetts vara en nödvändig förutsättning för en yrkesmässig hembiträdesutbildning. De båda av motionärerna omnämnda skolorna äro emellertid, som av överstyrelsens redogörelse torde framgå, ingalunda ensamstående i sitt slag, utgöra blott exempel på ett par olika typer av skolor för yrkesutbildning i husligt arbete. Liknande skolor finnas, enligt vad den bifogade tablån utvisar, på många orter i vårt land.

Att man ej alltid satt dessa skolor i samband med hembiträdesutbildning torde möjligen bero på, att de vanligen ej äro avsedda uteslutande för dylik utbildning, utan även stå öppna för sådan kvinnlig ungdom, som för det egna hemmets behov vill förvärva grundliga kunskaper i ett hems skötsel. Enligt den uppfattning av det husliga arbetet, som fått sitt uttryck i yrkes-skolstadgan och som alltmer gör sig gällande även i det allmänna tänkesättet, är emellertid även husmoderns arbete i hemmet i viss mån att betrakta som ett yrke, för vilket grundlig utbildning kräves, en utbildning som i allt väsentligt kan sägas sammanfalla med den grundläggande hembiträdesutbildningen.

Den ytterligare utbildning och specialisering, som i vissa fall erfordras för de förvärvsarbetande på detta yrkesområde, bör enligt överstyrelsens mening, så som redan nu sker, tillgodoses genom specialkurser av olika slag,

till exempel yrkeskurser för kökspersonal vid större anstalter, kurser för barnsköterskor och, för i yrket anställda, kortare ämneskurser i olika grenar av hushållsarbetet.

Om också, enligt vad överstyrelsen här sökt påvisa, yrkesutbildningen i husligt arbete i vårt land är bättre tillgodosedd, än vad motionärerna synas mena, följer dock icke härav, att inga ytterligare åtgärder skulle vara behövliga för en förbättrad yrkesutbildning på detta område. Förbättringar i undervisningens organisation och ett mer konsekvent genomförande av rationella arbetsmetoder vid den praktiska undervisningen äro *inre* sådana åtgärder av största betydelse för skolornas arbetsresultat.

Med hänsyn till den betydelsefulla uppgift de enskilda skolorna visat sig fylla i fråga om denna yrkesutbildning är det av vikt, att det ekonomiska stöd de erhålla av staten ej försvagas, utan att de sättas i stånd att alltjämt och allt bättre fylla denna uppgift.

Vidare behövas fler skolor, även kommunala sådana, med mer omfattande och samtidigt med avseende på kurstidens längd mer koncentrerad undervisning än lärlingsskolans. I den mån så visar sig behövt och lämpligt, kunna givetvis, som motionärerna antyda, kurser av här avsedda slag — liksom redan är fallet med vissa lanthushållsskolor — förläggas även till folkhögskolor, om vederbörande landsting eller skolförening eller ock kommun, där skolan är belägen, svarar för de utöver statsunderstödet erforderliga medlen till kursen. I yrkesundervisningens nuvarande organisation och i gällande bestämmelser finns intet hinder för en sådan anordning.

Slutligen bör, enligt överstyrelsens mening, den nuvarande möjligheten för mindre bemedlade eller obemedlade elever vid skolor för yrkesutbildning i husligt arbete att erhålla stipendier för kursens genomgående så långt ske kan bibehållas obeskuren, då den visat sig vara av största betydelse för skolornas rekrytering med dugande elevmaterial.

Ehuru överstyrelsen i likhet med motionärerna anser, att bättre utbildningsmöjligheter äro en viktig förutsättning för att det husliga arbetet skall höjas socialt, vill överstyrelsen till sist dock framhålla, att för en verklig höjning av yrkesarbetet på detta område och av de yrkesarbetande som kår betraktad därjämte fördras en allmänare insikt, såväl hos dessa yrkesarbetande själva som hos deras arbetsgivare, om *behovet* av en grundlig utbildning i hushållsarbetet.

Med hänvisning till vad överstyrelsen här anfört får överstyrelsen som sin mening uttala, att om tillräckliga medel ställas till förfogande, ett tillgodoseende av motionärernas krav utan svårighet synes kunna ske inom ramen av den statsunderstödda yrkesundervisningen och för densamma gällande bestämmelser.

I den slutliga handläggningen av detta ärende hava deltagit generaldirektören Holmdahl, avdelningscheferna undervisningsråden Fredriksson och Bruce samt undervisningsrådet Schenke och konsulenten Ingeborg Walin, föredragande.

Stockholm den 5 mars 1932.

OTTO HOLMDAHL.

INGEBORG WALIN.

/ Gustaf Brunnberg.

Uppgifter om elever avgångna från nedanst. skolor under åren 1929—1931.

I.

Statsunderstödda enskilda husmoders- och hushållsskolor samt yrkeskurser i hushållsarbete.

1929—1931		N a m n	Kursernas längd
Antal med avgångsbe- tyg utgångna elever	Därav anställda som hembiträ- den eller i annat yrkesmässigt förvarvsarbete å hushålls- rådet		
34	29	Bergatorps husmodersskola, Hassle	8 månader
100	72	Engelbrekts » , Stockholm	10 »
227	120	Maria » , »	10 »
64	32 ¹⁾	Gällivare » , Malmberget	10 »
72	39 ²⁾	Kiruna »	2 arbetsår å 9 månader
105	45	Domnarvets »	9 »
43 ³⁾	27 ³⁾	Skutskärs »	9 »
61	42	Ålvkarleö »	9 »
90	63	Vita bandets » , Sundsvall	9 ¹ / ₂ »
67	35	Ljusne »	9 ¹ / ₂ »
122	97 ⁴⁾	Landskrona »	5 ¹ / ₂ och 11 ¹ / ₂ månader
94	89	Väst kustens ungdomsskolas husmoders- skola, Ljungskile	5 och 7 må- nader
251	111 ⁵⁾	Södra K. F. U. K:s skola för husligt arbete, Stockholm	5 och 7 må- nader
52	46 ⁶⁾	Uppsala hemskola	11 månader
94	65	Praktiska hushållsskolan för flickor, Göteborg	11 ¹ / ₂ månader
81	cirka 30 ⁷⁾	Kristinehamns praktiska skolas hus- hållskurser	5 månader
247	uppgift saknas	Karlskoga praktiska läroverks yrkes- avdelning för husligt arbete	5 »
85	74	Vinslövs slöjd- och hushållsskola	6 och 9 må- nader
85	53	Borgens hushållskurser, Stocksund	3 månader
72	52 ⁸⁾	Yrkeskurser för kökspersonal vid större anstalter, Stockholm	4, 6 ¹ / ₂ och 8 ¹ / ₂ månader
46	44	Stockholms praktiska hushållsskola, Adelsö	1 ¹ / ₂ arbetsår (17 ¹ / ₂ mån.)
55	18	Praktiska hushållsskolan, Lund	5 månader
48	uppgift saknas	Mariannelunds husmodersskola	5 »
83	67	S. Löfvenskiölds husmodersskola, Ma- riestad	6 och 11 ¹ / ₂ må- nader

1) Av de övriga utbildade sig 5 ytterligare för yrkesmässigt hushållsarbete och 10, utexaminerade i decem-
ber 1931, söka platser som hembiträden.

2) Därav 2 som barnsköterskor.

3) Gäller åren 1929 och 1930, kursen numera 2-årig.

4) Därav 37 som barnsköterskor.

5) Av de återstående ha 90 fortsatt sin yrkesutbildning.

6) Därav 4 som barnsköterskor.

7) Alla, som önskat anställning, ha fått sådan.

8) Därav 46 vid större anstalter, 6 hembiträden. Av de återstående ha 12 fortsatt sin yrkesutbildning.

II.

Kommunala skolor för yrkesutbildning i husligt arbete.

1. 2-åriga *lärlingsskolor* (aftonskolor) eller
1-åriga *lärlingskurser* (dagskolor).

1929—1931		Ortens namn
Antal med avgångs- betyg utgångna elever	Därav anställda som hembiträden eller i annat yrkesmässigt förvärvsarbete å hus- hållsområdet	
31	28	Arvika
44	24	Falkenberg
6 ¹⁾	5 ¹⁾	Falun
23 ²⁾	7 ²⁾	Grängesberg
40 ³⁾	3 ³⁾	Halmstad
—	—	Huskvarna, ny
34	3 ⁴⁾	Hälsingborg
19	5 ⁵⁾	Höganäs
66	29	Jönköping
60	18	Karlskrona
6	2	Karlstad
—	—	Katrineholm, ny
37	25	Landskrona
5 ⁶⁾	1 ⁶⁾	Ludvika
33	10	Nyköping
22	9	Smedjebacken
39	26	Stockholm
26	15	Säffle
10 ⁷⁾	2 ⁷⁾	Södertälje
14	8	Sölvesborg
Uppgift saknas	16	Trälleborg
20	3	Uddevalla
23	?	Uppsala
31	4	Varberg
Uppgifter saknas		Ystad
34	17	Åmål
25	19	Ängelholm

¹⁾ Gäller blott 1931.²⁾ Gäller » 1929 och 1931.³⁾ Gäller » 1930 » 1931.⁴⁾ Av de återstående äro 3 anställda i matvaruaffär.⁵⁾ Av de återstående är 1 bagerska.⁶⁾ Gäller blott 1929.⁷⁾ » » 1930 och 1931.

Av de återstående är 1 bagerska.

2. Hushållskurser (dagkurser) å minst en termin.

1929—1931		N a m n	Kursernas längd
Antal med avgångsbetyg utgångna elever	Darav anställda som hembiträden eller i annat yrkesmassigt förvarvsarbete å hushållsområdet		
71	46	Falun, M. Kronbergs hushållsskola	18—20 veckor
84	65	Gävle, lärlingskurs	17 »
43	25	Göteborg, lärlingskurs	16 »
—	—	» , yrkeskurs, ny	15 (ny) »
61	10 ¹⁾	Katrineholm, hushållskurser	16—22 »

¹⁾ På grund av föreståndarinneombyte saknas fullständiga uppgifter.

III.

Yrkesbestämda högre folkskolor med husligt arbete som yrkesämne.

1929—1931		O r t e n s n a m n
Antal med avgångsbetyg utgångna elever	Darav anställda som hembiträden eller i annat yrkesmassigt förvarvsarbete å hushållsområdet	
26	5	Borås
168	133	Göteborg
27	14	Hälsingborg
55	19	Kalmar
—	—	Kristianstad, ny
171 ¹⁾	48	Malmö
138	53	Norrköping
62 ²⁾	11	Stockholm (skolans B-linje)
9	3	Uddevalla
— ³⁾	—	Ystad
60	2	Örebro

¹⁾ Av de övriga äro 16 anställda i barnavård eller sjukvård.

²⁾ Av de övriga äro 5 anställda i livsmedelsaffärer.

³⁾ Inga elever utgått med avgångsbetyg. Av de tidigare avgångna ha många tagit platser i hem.

Till Första kammarens andra tillfälliga utskott.

Sedan riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott anhållit om yttrande av socialstyrelsen över en inom kammaren väckt motion, nr 62, om utredning och förslag angående ett bättre anordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete, har Kungl. Maj:t genom beslut den 5 februari 1932 anbefallt styrelsen att avgiva och till utskottet senast den 5 mars 1932 överlämna det sålunda begärda yttrandet. Med anledning härav får styrelsen anföra följande.

Till en början må framhållas, att det husliga arbetet företer en rik variation med avseende å arbetsvillkor, arbetsförhållanden och krav på yrkesskicklighet för den inom detsamma sysselsatta arbetskraften. Väsentligen i de större städerna förefinnes sålunda en livlig efterfrågan å yrkesskickliga hembiträden med speciell utbildning såsom kokerskor, barnsköterskor eller husor. Lika livlig är efterfrågan å yrkesskickliga ensamjungfrur. Tillgången av ifrågavarande hembiträdeskategorier har sedan länge varit knapp i förhållande till antalet lediga platser, och arbetsvillkoren hava som regel varit för verkligt yrkesskicklig arbetskraft förhållandevis goda. Av okvalificerad arbetskraft har däremot utbudet varit ganska rikligt, och man har till och med kunnat konstatera överskott av sådan arbetskraft samtidigt med att ett betydande behov av yrkesskickliga hembiträden varit förhanden. Den okvalificerade arbetskraften, vilken i hushållsarbetet i regel står under husmoderns direkta ledning, är i mångt och mycket att betrakta såsom en lärings- eller elevgrupp. Först efter viss tids praktisk erfarenhet och sedan vitsord erhållits om sådana anställningar, brukar vederbörande anses såsom yrkesskicklig och kan göra anspråk på de löne- och arbetsvillkor, som komme det mera utbildade hembiträdet till del.

Påpekas må också, att ifrågavarande arbetskraft utmärker sig för ganska stor yrkesörslighet. Särskilt under depressionstider kan man konstatera viss tillströmning av arbetskraft till det husliga yrkesområdet från industrien och handeln samt hotell- och restaurangbranschen, medan vid förbättrade konjunkturer en motsvarande återströmning torde äga rum. Därjämte må i detta sammanhang erinras om de speciella förhållanden, som råda beträffande den stora gruppen av huslig arbetskraft inom jordbrukets område, de så kallade landsjungfrurna, beträffande vilka kravet på yrkesskicklighet i allmänhet torde tillmätas mindre betydelse än vederbörandes allmänna duglighet och beredvillighet att vid behov lämna biträde också vid utearbete och arbete i ladugården.

Vidare är att märka, att det husliga yrkesområdet i betydande utsträckning utgör allenast en övergångsform för arbetskraften över till andra sysselsättningar. Avgången sker väsentligen genom övergång till verksamhet såsom självständiga husmödrar eller hushållerskor eller till andra yrkesområden, främst industrien, handeln eller hotell- och restaurangbranschen. Vid 1920 års yrkesräkning befanns mer än halva antalet av de redovisade

183,000 hembiträderna vara under 25 år, medan de högre åldersgrupperna voro endast sparsamt företrädde.

Det i motionen framförda förslaget synes att döma av den anförda motiveringen grunda sig på den uppfattningen, att genom arbetskraftens bättre utbildning ökade förutsättningar skulle skapas för åvägabringandet av mera ordnade arbetsförhållanden inom det husliga arbetets område. Under hänvisning till det ovan anförda ställer sig styrelsen emellertid tveksam mot riktigheten av denna uppfattning i betraktande av att det här gäller den kvinnliga arbetskraftens huvudmarknad, karakteriserad av flytande gränser gent emot andra yrkesområden, arbetskraftens ungdomlighet och stora rörlighet samt områdets påfallande ringa betydelse såsom slutligt yrke. Skall man nå fram till mera ordnade arbetsförhållanden inom det husliga arbetet, lär man nog väsentligen få lita till andra utvägar.

I förevarande sammanhang får styrelsen meddela, att styrelsen överväger att till ledning för den offentliga arbetsförmedlingen utarbeta särskilt kontraktsformulär för anställning i husligt arbete. Liknande formulär hava upprättats för anställning inom jordbruket och hava där vunnit vidsträckt tillämpning. Ehuru dylika formulär icke kunna tjäna som norm för avtalsvillkorens innehåll, torde de måhända vara ägnade att utveckla och främja en mera fast praxis ifråga om anställnings- och arbetsförhållanden inom husligt arbete, exempelvis ifråga om anställnings- och uppsägningstid, återkommande ledighet, eventuell semester vid längre tids anställning, allt frågor som på grund av den nuvarande växlande och ovissa tillämpningen visa sig ägnade att stöta bort arbetskraften från detta yrkesområde och skapa en allmän benägenhet att föredraga andra arbetsområden med mera fixerade arbetsförhållanden. Jämväl torde skriftliga kontrakt, vilka nu sällan torde tillämpas inom yrket, i viss mån vara ägnade att hos båda parterna skapa ökad respekt för ömsesidiga rättigheter och skyldigheter.

Om styrelsen sålunda ställer sig tveksam till en förbättrad yrkesutbildnings direkta och omedelbara inverkan ifråga om skapandet av mera ordnade arbetsförhållanden på det husliga arbetets område, förbiser styrelsen ingalunda vikten och betydelsen ur andra synpunkter av att en sådan utbildning främjas. Det lär icke råda delade meningar därom att en yrkesutbildning, vilken kunde bibringa den talrika hembiträdeskåren verklig yrkeskicklighet, skulle icke blott vara ägnad att höja denna kårs anseende utan också bliva av väsentlig betydelse för samhällsekonomin i form av rationellare hushållning och förbättrad hemvård i de hem, där den sålunda utbildade arbetskraften kommer att hava sin verksamhet antingen såsom anställda eller i egenskap av självständiga husmödrar. På knappast något annat yrkesområde lär man kunna konstatera ett motsvarande allmänt gagn under alla förhållanden av en meddelad yrkesundervisning.

Ur sådana synpunkter knyter det förevarande spørsmålet an till frågan om den allmänna utbildningen för kvinnlig ungdom i husligt arbete. Åtskilliga utbildningsmöjligheter i sådant avseende hava med statens stöd kommit till stånd. Härutiinnan må erinras om följande data ur den tillgängliga, något knapphändiga undervisningsstatistiken.

Under undervisningsåret 1926 1927 meddelades undervisning i hushållsgöromål i folkskolan åt 10,323 flickor i städer och 2,041 på landsbygden. Medelåldern vid skoltidens slut anges här till cirka 13 eller 14 år. I yrkesbestämda fortsättningsskolor för husligt arbete utgjorde under samma undervisningsår elevantalet 10,718 på landsbygden och 8,242 i städer, av

vilket antal cirka 37 procent utgjordes av elever över 15 år. I en del större städer hava dessutom anordnats undervisning i hushållsgöromål vid statsunderstödda högre folkskolor.

Tillfällen till påbyggnad av den i ovan omnämnda grundläggande skolor förvärvade kunskapen och färdigheten i husligt arbete förefinnas vid kommunala lärlingsskolor, yrkesskolor samt hushållsskolor. Möjlighet föreligger här efter fortsättningsskolans allmänna införande att genomföra skolplikt för kvinnlig ungdom, som uppfyller villkoren för inträde i lärlingsskola för husligt arbete och som icke åtnjuter motsvarande undervisning och ej heller är inskriven i lärlingsskola av annan typ. Någon tendens till skärpt skolplikt torde dock knappast hava förmärkts, utan lärers anlitandet av den kommunala yrkesundervisningen alltjämt i huvudsak vara frivilligt. Såsom framgår av den tillgängliga statistiken, avseende undervisningsåret 1928/1929, har ej heller elevantalet vid dessa utbildningsanstalter varit mera avsevärt; med godkänd examen avgingo från lärlingsskolor i husligt arbete 304 elever och från yrkesskolor 60 elever.

Vid sidan av dylika genom kommunens försorg upprättade skolformer kunna även enskilda skolor för husligt arbete erhålla statens stöd. Enligt ovanberörda statistik, avseende undervisningsåret 1928/1929, funnos 21 sådana statsunderstödda skolor för husligt arbete, från vilka under året med godkänd examen avgingo 267 elever under 18 år och 555 elever över 18 år. Nämnas må vidare de förefintliga lantushållsskolorna, vilkas elevantal — enligt preliminära uppgifter — uppgick till 1,046 år 1930.

Av vad ovan anförts framgår, att möjligheter till anordnande med statens stöd av undervisning i husligt arbete äro i avsevärd omfattning redan för handen, men att dessa möjligheter från kommunernas och enskildas sida ej i så stor utsträckning, som förefaller vara önskligt, blivit utnyttjade. Av det förefintliga statistiska materialet synes jämväl framgå, att de redan till buds stående utbildningsmöjligheterna ej heller av den kvinnliga ungdomen tillvaratagits i önskvärd utsträckning. En utredning av vad som lämpligen kan från det allmännas sida åtgöras för åvägabringande av ett bättre utnyttjande av de redan förefintliga tillfällena till utbildning synes därför, i betraktande av vikten ur allmän synpunkt av yrkesskickligheten å det husliga arbetsområdet, vara en betydelsefull angelägenhet.

NILS BERGSTEN.

KURT BERGSTRÖM.

Till Riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.

Sedan till Eder remitterats en av herr Möller m. fl. i första kammaren väckt motion, nr 62, angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete, har Kungl. Lantbruksstyrelsen anbefallts att häröver till Eder avgiva yttrande.

Motionärerna föreslå, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast föranstalta en utredning på ifrågavarande område samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, till vilka ifrågavarande utredning kunde föranleda.

På Lantbruksstyrelsen torde allenast ankomma att avgiva yttrande i ämnet, såvitt angår utbildningsmöjligheterna för hembiträden vid Styrelsen underställda kvinnliga undervisningsanstalter, nämligen med statsmedel understödda lanthushållsskolor.

Lanthushållsskolans uppgift är att meddela unga kvinnor praktisk och teoretisk undervisning i huslig ekonomi och de lantgöromål, som i den ort, där skolan är belägen, utföras av kvinnor. Enligt Lantbruksstyrelsens förmenande synas dessa skolor med sin nuvarande organisation väl fylla denna uppgift.

Om sålunda ifrågavarande skolors huvudsakliga uppgift är att lämna undervisning åt unga kvinnor för skötande av lanthushåll, lämpar sig dock undervisningsplanen vid desamma även väl för utbildning av hembiträden eller för beredande av möjlighet för annat förvärvsarbete inom ifrågavarande område. I verkligheten hava också vissa av dessa skolor i jämförelsevis stor utsträckning utnyttjats för utbildning av hembiträden och dylika.

Stockholm den 22 februari 1932.

ERIK INSULANDER.

GEORG VON ZWEIGBERGK.

Till första kammarens andra tillfälliga utskott.

Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund ber härmed att till svar på den begäran om yttrande angående motion I: 62 av herr Hansson i Stockholm m. fl. få framhålla följande:

Väl inseende, att en avsevärd del av de missförhållanden som råda på det husliga arbetsområdet har sin grund i bristande utbildning hos detta arbetes utövare, finner Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund det i hög grad önskvärt, att ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna i detta avseende måtte komma till stånd.

Den för detta yrke liksom för alla andra yrken nödvändiga utbildningen fingo förr i världen alla unga kvinnor automatiskt del av. Undervisningen skedde från mor till dotter under det dagliga gemensamma arbetet i hemmet. Denna utbildningsmöjlighet existerar ej numera annat än undantagsvis. Skolarbetet tar nu sin rundliga del av barnens tid och de unga flickorna lämna tidigt hemmet för förvärvsarbete.

Den nedärvda arbetsskickligheten har sålunda småningom förminskats eller rent av gått förlorad. Följden har blivit att våra dagars genomsnittshusmor saknar förutsättningar för att meddela dylik undervisning.

Yrkeskunskap medför ökad respekt för arbetet både hos den arbetande själv och hos andra. Om det husliga arbetets utövare i större utsträckning (än som nu sker) genom sakkunnig utbildning bleve delaktiga av verklig yrkeskunskap skulle det husliga yrkets sociala nivå komma att väsentligt höjas.

Denna omständighet skulle kanske i sin tur kunna åstadkomma en viss lättnad på den allmänna arbetsmarknaden.

På grund av ovanstående ansluta vi oss till motion nr 99 och uttrycka vår livliga förhoppning om

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast föranstalta en utredning angående ett bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för husligt arbete, samt till riksdagen inkomma med förslag till de åtgärder, till vilka ifrågavarande utredning kan föranleda».

För Sveriges Husmodersföreningars Riksförbund:

ELSIE GAUFFIN.

verkställande led. av styrelsen.

Till Riksdagens första kammarens andra tillfälliga utskott.

Hembiträdesföreningens Styrelse ansluter sig helt till de i motionen framförda synpunkterna och anser det synnerligen önskvärt om en utredning med det snaraste kommer till stånd för bättre ordnande av utbildningsmöjligheterna för de i husligt arbete anställda.

Hembiträdesföreningens Styrelse vill erinra om, att den redan vid offentligt möte år 1912 i en resolution krävde att Stockholm och kommunerna överallt i landet tog i övervägande möjligheterna för upprättande av avgiftsfria hushållsskolor där obemedlade flickor, som ägna sig åt husligt arbete, kunna erhålla nödig utbildning.

De rådande missförhållandena inom vår kår äro i hög grad beroende på att de allra flesta ej erhållit lämplig utbildning för sitt värv. Trots att 20 år förflutit sedan detta uttalande gjordes, har ännu intet åtgjorts för frågans lösning på ett tillfredsställande sätt. Följer man statistiken på Stockholms stads arbetsförmedling i dess månadsrapporter, skall man alltid finna: Brist på kvalificerade hembiträden. Därför är det av stor vikt både för samhället och den grupp av unga kvinnor som vill ägna sig åt det husliga yrket som förvärvsarbete, att det från samhällets sida göres något för deras utbildning. Hembiträdesyrket är ett av de mångsidigaste och fordrar både omtanke och anpassningsförmåga av sina utövare.

Styrelsen vill därför på det livligaste tillstyrka en sådan utredning som i motionen förordas.

På Stockholms Hembiträdesförenings Styrelses vägnar:

HANNA GRÖNWALL.
ordf.

GERDA HULTSTRÖM.
sekr.